

A TUDOMÁNY ÉS A SZAKMA VISZONYRENDSZERE A HADTUDOMÁNY ÉS A RENDÉSZETTUDOMÁNY KOMPATIBILITÁSI DILEMMÁJÁBAN

(ELVI STRATÉGIAI GONDOLATOK)

*„A tudomány, a technológia – ezt világosan és erősen akarom mondani – nem old
meg minden problémát.
De tudomány és technológia nélkül semmiféle problémát nem lehet megoldani.”
Teller Ede¹*

1. Bevezetés

Teller Edétől idézve és abból kiindulva célszerű elgondolkodni azon, hogy korunk kihívásai, mivel az esetek többségében a megoldásuk nem ismert, tehát korunk problémái esetében, hogyan is történik a „kezelés”? Egyáltalán kezelés-e az, ami történik? A funkcionális szakterületi és szervezeti rendeltetés és a megfelelés összhangja mennyire valósul meg? A rendészeti tevékenység tipikusan békeidőszaki tevékenység, de ha a katonai erőket békeidőszakban, a napi társadalmi élet egyre több területén veszi az állam igénybe, akkor ez azt is jelzi, hogy a probléma-megoldási kényszer „magasabb szintre” került. A funkcionalitás prioritása az elmúlt évtizedben erősen átértelmezésre került. Vannak olyan időszakok, amikor a hagyományosan értelmezett tevékenységek és szereplők mellett újak jelennek meg, vagy a régi szereplők kapnak új szerepet. Ilyenkor gyakran összemósódnak a funkcionális és tevékenységi határok, azaz olyan megoldások is szület(het)nek, amelyek korábban nem voltak szokványosak.

A katonai és rendvédelmi/rendészeti tevékenység annak ellenére, hogy közös gyökerekkel rendelkeznek, egyidejűleg és párhuzamosan, saját(os) evolúciós fejlődésen mentek/mennek át, kialakultak/kialakulnak a kapcsolódási pontok, de folyamatos a közeledés és a távolodás, sőt az átfedés is. Ugyanakkor, és ez problémafelvetés alapja, hogy a XXI. századtól megfigyelhető a jellemzően hibrid megoldások elterjedése az állami erőszak-alkalmazás vonatkozásában (is). Axiómaként értelmezhető, hogy a hibrid megoldások esetében a funkcionalitás tartalmilag és szakma-specifikusan is markáns érdekmotivációkat elégít ki. Továbbra is él a politikai gondolkodásban, hogy az erőszak-alkalmazás mellett a biztonság is állami monopólium. Nem az! Sok esetben viszont éppen a biztonság érdekében és „nevében” kerül érvényesítésre az állami erőszak-monopólium. Az állami erőszak-alkalmazás és a biztonság kapcsolatrendszerének nemzeti és nemzetközi keretek közt a korábbiakban jól elkülöníthető volt. Főleg nemzetközi keretek közt fordult elő, hogy a katonák rendészeti jellegű, míg a rendészek katonai jellegű feladatokat is elláttak. Napjainkban azonban az átfedések már nemzeti szinten is jól érzékelhetők. A fentiekkel együtt, párhuzamosan kiemelt kérdésnek tekinthető-e, hogy a tudományos kutatások eredményei hogyan épülhetnek be a szakmai-szervezeti kultúrákba, a tudomány és a szakma

¹ Forrás: <https://www.citatum.hu/szo/technol%F3gia?r=6> (Letöltés ideje: 2020.03.12.)

szimbiózisa hogyan valósul meg? Fel lehet-e fogni a kérdést úgy is, hogy a szaktudományok és a szakma viszonyrendszere milyen tendenciákat jelez, és a fentieket a tudomány milyen mértékben és hogyan támogatja?

Beszélünk hadtudományról és rendészettudományról. A rendészettudomány kapcsán még mindig a „tudományos önazonosságnál” tartunk, azaz a rendészettudomány létjogosultságát bizonygatják a kutatók. Azt nem lehet kijelenteni, hogy a rendészettudomány a hadtudományból „lineárisan” keletkezett (tyúk-tojás probléma). Ennél bonyolultabb a kérdés! Mindazonáltal a „hadtudományos gondolkodás” markánsan jelen van a rendészettudományban is. Ugyanakkor sok katonai tevékenységben a rendészeti módszerek is egyre nagyobb prioritást kapnak. A gondolkodásmód tehát a kölcsönösségben is megragadható, ami kihat a következményekre is. A fegyveres küzdelem és a rendészeti tevékenység az erőszak-alkalmazás két távoli, napjainkban pedig sokszor egymást átfedő szegmense. Teller Ede gondolataihoz visszatérve a tudomány és a technika/technológia adott helyzete, állapota és ezek alkalmazási képessége, hajlandósága meghatározza mind a katonai, mind a rendészeti tevékenységek eredményességét, illetve politikai, szakmai, társadalmi kompatibilitását.

A fegyveres küzdelemmel kapcsolatban általános értelemben elmondható, hogy a hatékonyságát meghatározza, (1) a rendelkezésre álló technikai eszközök/technológiák mennyisége és minősége, ezek alkalmazási szintje, (2) a lehetőségek és a képességek (kompetencia, kapacitás) összhangja feladatokkal és a kitűzött célokkal, (3) az abszolút és relatív (erő/műveleti/technikai) fölény létrehozásának képessége a felismert lehetőségek kihasználásával, (4) saját potenciál megóvása, (5) a 3”C”érvényesítése, (6), a vezetés-irányítás helyzete és alkalmassága (7) a „szereplők” erkölcsi pszichikai és fizikai állapota, (8) az utánpótlás, a tartalékok biztosítási képessége. Ugyanezt el lehet mondani a rendészeti megközelítés oldaláról is. (Elég áttekinteni 2015-től a migrációkezelést.) A tudomány egyszerre lehetőség, eszköz és szükségyszerűség is. A szakmai és a tudományos gondolkodás eltérősége miatt a megrendelői, alkalmazói, felhasználói hozzáállás viszonyrendszere ma még a meghatározó, és az, hogy a tudomány a fenti (1-8) ponthoz hogyan képes és hogyan „engedik” hozzájárulni? Kérdés, hogy mindehhez milyen gondolkodásmód társul?

2. A gondolkodásmód determináns jellege

A gondolkodásmód a külső hatások befogadásában determináns szerepet játszik. A hierarchikus-bürokratikus szervezetek egyik jellemzője a lineáris gondolkodás preferálása. Jellemzően vertikális gondolkodásról van szó, amely alapvetően a szabályzatokra, előírásokra (szokásokra) hivatkozik. Itt megjegyzendő, hogy az érvényes szabályzatok egy adott technikai/technológiai, tudományos környezetbe kötődnek és megváltoztatásuk lassú és elhúzó jellegű, feltéve, hacsak valamilyen hirtelen igény/érdek ezt nem írja felül. Általánosságban elmondható, hogy a lineáris gondolkodás a meglévő lehetőségekből, tapasztalatokból próbál valamilyen megoldást kreálni. Paradigmaként fogható fel, hogy a győztesek a következő háborút mindig az előző háború tapasztalatai alapján akarják megvívni. Mi figyelhető meg e téren? (1) ragaszkodás továbbra is a meglévő szabályzatokhoz, (2) kézi vezérlés, (3) a folyamatokat befolyásolni nem képes vezető leváltása és új kinevezése, (4) improvizálás/kapkodás minden szinten, (5) utólagos magyarázatok, (6) aktuális felelős keresése, (7) látszattmegoldások, és rendszerkompatibilitást alapvetően nélkülöző módszerek „beemelése”, (8) tényfeltárás és tervszerű, stratégiai alapú alkalmazkodás a változásokhoz.

Ez utóbbi lenne a kézenfekvő, de ez a legnehezebb éppen a fentiek miatt. A tapasztalat azt is mutatja, hogy a gondolkodásmód megváltoztatása nem megy egyik pillanatról a másikra, tudatosan kell felkészülni arra, hogy a változásokhoz igazodva, szerencsés esetben azokat meg is előzve, hogy képesek legyünk kilépni a paradigmaticus keretekből.

A változások mozgatórugója éppen a tudományos eredmények, a módszertan adaptálása lehetne, ami viszont „zavarja” a paradigmaticus, szabályzatalapú, tekintélyelvű gondolkodást. Sokféle gondolkodásmód létezik: pl. analogikus gondolkodás, szintetizáló gondolkodás, inter-multi-transz-cross-diszciplináris és monodiszciplináris gondolkodás, a folyamat- és rendszerszemléletű gondolkodás, a hálózatos, vagy fraktálos gondolkodás, adatelvű gondolkodás, kockázatalapú gondolkodás, menedzsment szemléletű gondolkodás, marketing szemléletű gondolkodás, probléma centrikus gondolkodás, „elvárás alapú” gondolkodás, stb. *(Ehhez hozzá kellene tenni, hogy a döntéshozókra is elvileg érvényes az élethosszig való tanulás igénye.)* A lineáris/vertikális gondolkodás determináns jellege a hierarchikus-bürokratikus szervezeteknél hétköznapi trivialitás. A lineáris gondolkodás szabályok által behatárolt tevékenységi szakaszokra koncentrál. Ha hálózatosan gondolkodunk, akkor mindig a kapcsolódásokat célszerű keresni. (A tudomány is ezt teszi.) A fentiekből következik, hogy egy lineárisan gondolkodó, könnyen túllép azon, hogy honnan indult el, és nem is mindig tudja, hogy éppen hol is tart. (Elveszik a részletekben.) A hálózatosan gondolkodó azonosítja a csomópontokat és körülhatárolja a kapcsolatrendszert. A hálózatos és lineáris gondolkodás alapvetően különbözik a világlátásában is. A lineáris gondolkodót mérhető módon zavarja globalitás, a komplexitás és az integráltság. Ha valamilyen anomália jelenik meg, akkor egy problémára a megszokott (korábban bevált) módszerekkel és fogalmakkal nem mindig található (megszokott) megoldás, és ha a próbálkozások sikertelenek, bizonytalanság uralkodik el, s a paradigma is válságba kerül, ugyanakkor az új dolgok beillesztését a meglévő szabályrendszer is gátolja. Tudomásul kellene venni, hogy a szakmai kérdésekben az új technikai/technológia megoldások egy tudományos módszertani forradalmat is előidéztek, amelyet még nem minden szinten ismertek fel a döntéshozók. Az új diszciplínák megjelenése és a meglévő rendszerekbe illesztése sem megoldott, mivel a szakmai konzervativizmus az adaptálást nem támogatja, főleg, ha ezért a tudományos módszertanhoz kellene fordulni.

3. A megoldáskeresés korlátai

Paradox helyzetet teremt, ha a megoldáskeresés igénye éppen az igényt generáló által teremtett korlátokba ütközik. A katonai és a rendészeti területen az elmúlt időszakokban nem mindig a funkcionális szakmaiságot erősítő szervezeti/tevékenységi megoldások születtek, és a hierarchikus szervezetekre nem igazán jellemző menedzsmentszemlélet ellenére számos menedzser/marketing technika került a működésbe „beemelésre” úgy, hogy azok szervezeti és környezeti illesztése elmaradt. Ezek jellemzően az aktuálpolitikai elgondolásokat támogatták/támogatják, de az érdemi megoldások helyett sokszor csak a látszatemegoldások kerültek támogatásra. E jelenség tudományos-szakmai vizsgálatának elvégzését a hierarchikus-bürokratikus szemlélet általában nem igényelte és nem is igényli, nem erősíti, és ráadásul zavarónak is tartja. A fordított gondolkodás² alapján megfontolás tárgyát képezhetné, hogy éppen a menedzser/marketing szemlélet hatékonysági

² Paul Arden: Gondolkodj fordítva! Partvonal Könyvkiadó. Budapest, 2007.

irányultságát katonai és rendészeti tartalommal lenne célszerű megtölteni, ehhez azonban egy jól működő, tudományos megalapozottságú, teljes vertikumú szakirányítási mechanizmus, stratégiai szemlélet, és minőségirányítási megközelítés lenne szükséges. A fejlesztés és fejlődés igénye és megvalósulása a katonai és rendészeti tevékenységekben is megjelenik. Gyakori jelenség a „helyettesítők” alkalmazása is. Ez ellentmondásként is felmerül, mert a lehetőségek egyben a korlátokat is jelentenek, ha nem működik az integrált gondolkodásmód. A gazdasági megszorítások, a recesszió időszakában a fiskális gondolkodás, a „haszonelvűnek vélt”, gyors és látványosnak tűnő megközelítés egyre nagyobb teret nyer. (Ebből egyenesen következik, ha a mintakövetés és a következmények mérlegelését mellőző gondolkodás egymást erősítik, akkor mutáns megoldások is szülehetnek.)³

A „megoldások” rendszerint újabb és újabb problémákat vetnek fel és kialakul egy probléma-lánc⁴, amelynek kibogozásával a politikai indíttatású szakmai probléma-megközelítés nem tud mit kezdeni és nem is érdeke kellő mélységben foglalkozni vele. Az utóbbi időben hazánkban is elterjedt a laterális gondolkodás (*lateral thinking*)⁵. Sajátossága az, hogy míg a logikus (lineáris/vertikális) gondolkodás a kiválasztott ötletet meghatározott logika szerint és a keretek tiszteletben tartásával előreviszi, addig az oldalirányú (laterális, vagy „kreatív bono-i” megoldás⁶) gondolkodás új, friss (látszólag oda nem illő) ötleteket provokál/produkál vagy merőben megváltoztatja, esetleg el is veti a vonatkoztatási/gondolkodási keretet. Azaz míg a vertikális gondolkodás megkísérli legyűrni magát a problémát, a laterális gondolkodás viszont eleve megpróbálja kikerülni a problémát egy radikálisan más megközelítés, súlypont-áthelyezés segítségével. Leegyszerűsítve: „mindenáron keres valamilyen megoldást”. Maga ez a jelenség nem szokatlan, de a kivitelezés igazán a figyelemre méltó, mert rendszerint mérsékeltbb beruházással valósítható meg, csakhogy a probléma ezzel nem oldódik meg. Nagyon fontos, hogy a honvédelmet/rendészetet érintő politikai/szakmai döntések esetén az elméleti megközelítésen túl láthatóvá és leírhatóvá váljanak a valós és elvont keretek, amelyen belül a valós társadalmi események és folyamatok tudományosan is modellezhetőek. A honvédelemhez/rendészethez kötődő döntés-előkészítési és a döntési folyamatoknak minden esetben tartalmaznia kell(ene) a következmények⁷ felmérését is. A „kierőszakolt eredmények” esetén a következmények vizsgálata rendszerint marginálisnak minősül. Ez pedig az eredeti döntésre is komolyan visszahat. Ugyanakkor egy paradox helyzet áll elő: van tudományos kutatói kapacitás, de ezzel nincs szinkronban a megrendelés, és ha van is megrendelés az nem mindig a tudományos kutatás valós kompetenciáit használja ki. Ebbe a kérdéskörbe tartozik a kutatási probléma megfogalmazása, ami a kutatás szabadsága, illetve az igények, elvárások, valamint a felismerések viszonyrendszerében realizálódik. További kérdés, hogy az adott probléma alapkutatás, alkalmazott kutatás vagy éppen fejlesztési, akció kutatás tárgyát képezi? Van rá egyáltalán igény?

³ Teke András: A „helyettesíthetőség” kérdése a határbiztonság-szolgáltatás vonatkozásában, Határrendészeti Tanulmányok 2010/1. 40-96.o.

⁴ Teke András: Az integrált intézményi és tevékenységi működés komplex megközelítése a vezetés- irányítás oldaláról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. Pécs, 2008. 73-106.o.

⁵ „Lateral Thinking” című, 1970-ben megjelent könyvében Edward de Bono alkotta meg e fogalmat. A laterális gondolkodás egy ötletgeneráló és problémamegoldó technika, amely olyan ötletekre épít, amik abból fakadnak, hogy teljesen újszerűen tekintünk a dolgokra.

⁶ Forrás: <http://www.forlong.hu/blog/2008/08/12/lateralis-gondolkodas/> (Letöltés ideje: 2010.01.18.)

⁷ Teke András: Az integrált intézményi... i.m.

4. A hadtudomány és a rendészettudomány viszonyrendszerét, kutatását meghatározó tényezők...

A különböző diszciplináris megközelítések jellegüknél fogva (is) sokféleképpen értelmezhetők, és néha az elnevezések sem azonos tartalmat takarnak. Több rendszerezési kísérlet is történt, amibe a had- és rendészettudományt is besorolták⁸. „*Tudományterületek: Konvencionális értelemben nem besorolható tudományok- (1) inter-diszciplinák, (2) multi-diszciplinák, (3) transz-diszciplinák, (3) segéd-diszciplinák; Konvencionális tudományok- (5) elméleti-logikai (absztrakt) tudományok(matematika, logika), (6) empirikus tudományok, (8) társadalom-tudományok, (9) bölcsészet-tudományok, (9) Természet-tudományok.*” Ehhez jön még az alap- és alkalmazott kutatások problémája, amely jelen tanulmány kereteibe terjedelmi okok miatt nem fér be.

A diszciplinaritás vonatkozásában célszerű külön értelmezni a tudományágakat és területeket, valamint a tudományos kutatások dimenzióit. Így beszélhetünk intra-, multi-, inter-, transz- és cross-diszciplináriákról és monodiszciplináris kutatásokról⁹. A multidiszciplináris megközelítés és az elkülönült, a kategorikus kizárólagosságot elsődlegesnek tekintő elméleti és szakmai diszciplinák megítélése között még nem született konszenzus. A diszciplinák közötti határvonalak sokszor nehezen állapíthatók meg: *(ez összefügg az integrációs és a differenciálódási/szeparációs szemléletekkel is): (1) van egy integratív folyamat, amely a közelítést támogatja, (kapcsolódás és átfedés, szintézis) ez napjainkban megfigyelhető a had- és rendészettudomány esetében is; (2) az egyes diszciplinák szerepérvényesítési hatékonysága (melyik, melyikre és hogyan hat, dominancia megjelenése) (3) nyelvezet, szakszókincs, módszertan alkalmazása. (Az elkülönülés, ellenállás, problémafelvetés akkor jelenik meg, amikor egy megközelítés elmozdul egy diszciplína egységes koncepciójától az interdiszciplináris gondolkodás és cselekvés irányába. Ez egyben az interdiszciplináris együttműködés fokmérője is.)*

A főbb kategóriák: (1) Intradiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományterület is, ha csak egy adott tudományterületet érint, és annak a kereteit nem lépi túl, nem keres külső kapcsolódási pontokat, és csak a tudományterületre jellemző ismeretanyagot és módszertant alkalmazza. Ezt mono-diszciplinárisnak is nevezik egyes kutatók. (2) Multidiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományos produktum is, ha több tudományterületet is érint és mindegyik tudományterület tudásbázisából merít. A részterületek képviselői, illetve a kutatások tartalma nem lépik át saját tudományterületük határait. A diszciplinák ugyan különállóak maradnak, de az egész minden egyes diszciplína inputjával növekszik. A

⁸ Gócze István: Lehet és kell-e rendszerezni a tudományokat? Hadtudományi Szemle 2014/3. 232-250. o.

⁹ Részletesebben lásd: Jensenius, Alexander Refsum (2012): Disciplinarity: intra, cross, multi, inter, trans. In: Jensenius, A.R., blog posts, , University of Oslo, <https://www.arj.no/2012/03/12/disciplinarity-2/> (Letöltés ideje: 2020.03.18.); Petrisor, Alexandru-Ionuț: Multi-, trans- and inter- disciplinary essential conditions for the sustainable development of human habitat, Received: October 6, 2012 •Accepted in final format: October 14, 2012, Urbanism. Arhitectură. Construcții Vol. 4. Nr. 2. 2013.

Vö: <https://pdfs.semanticscholar.org/5040/d1fbb795e04585f79fec2eaea7d2f92b76ef.pdf> (Letöltés ideje: 2020.03.18.)

Yossi Korazim-Korosy - Terry Mizrahi – Chana Katz – Amnon Karmon – Martha Lucia Garcia – Marcia Bayne Smith: Interdisciplinary Community Development. Interdisciplinary Community Collaboration and Development: Knowledge and Experience from Israel and the USA. (Interdiszciplináris közösségfejlesztés és együttműködés izraeli és amerikai tapasztalatok és szaktudás alapján (1-44)). In: Interdisciplinary Community Development: International Perspectives. Published September 6, 2007 by Routledge (272 Pages) and in Journal of Community Practice, Volume 15. Numbers 1/2. 2007.

Vö.: <https://www.routledge.com/Interdisciplinary-Community-Development-International-Perspectives/Butterfield-Korazim-Korosy/p/book/9780789032942> (Letöltés ideje: 2020.03.11.)

multidiszciplináris munka a részek nettó összegeként jelenik meg. (3) Interdiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományterület, a produktum is, ha a különböző tudományterületekről származó ismereteket, tudást és eljárásokat egységesítve, a különböző tudományfelfogásokat és szemléleteket ötvözve folyik a tudományos tevékenység. Ez azt jelenti, hogy a kutatás nem csak a saját diszciplinán belül, hanem más tudományterületeken is folyik, új összefüggések kerülnek feltárára, alkalmazásra kerül más szakterület szakterminológiája, beépítésre kerül más tudományfelfogás, és a különböző tudományos gondolkodásmódok. Így kialakul egy, több diszciplinát is magába foglaló, átfedő határterület és saját tudományterületük határai átlépésre kerülnek. A szakmák között létrejövő interakció és együttműködés eredményeként valami új és különböző jön létre. Bár a szakmák továbbra is megtartják különálló identitásukat, a köztük levő választóvonalak fellazulnak. Az interakció vagy együttműködés eredménye exponenciálisan, szinergiaként jelentkezik, így az egész több, mint a részek összege. (4) **Cross-diszciplináris** lehet egy kutatás, és maga a tudományterület és produktum is, ha valamely tudományterületen elsajátított gondolkodásmód, módszertan, tudományos szemléletmód, ismeretek és eljárások egy másik tudományterületen kerülnek alkalmazásra. (pl.: statisztikai kimutatások, előrejelzési modellek, matematikai modellek, algoritmusok, stb.) alkotása); (5) **Transzdiszciplináris** lehet egy kutatás, és maga a tudományterület és produktum is, ha a megoldás csak a tudományterületek határain kívülről, tudományterületeket átívelően érhető el, ezzel egy olyan általános tudást vagy gondolkodásmódot teremtve, amely felöleli az összes (érintett) tudományág addigi ismereteit.

Nem tisztázott, hogy a transzdiszciplináris az interdiszciplináris továbbfejlődése-e, vagy egy teljesen eltérő entitás-e. Lehet akár egy új eklektikus diszciplína-szakma létrehozása is, vagy hogy egy eredetileg önálló szakmai diszciplína idővel részben eltűnik vagy elveszti szakmai identitását.

A fentiek (1-5) a megoldáskereséssel párhuzamosan számos etikai, filozófia, kompatibilitási kérdést is felvet, amely jelen tanulmány kereteibe nem fér be. A problémakörhöz tartozik még, hogy az interdiszciplinaritás és a szervezatköziség hogyan különböztethető meg? Szakterület és szervezet. A szervezatközi megközelítés elsősorban eszköz szinten várja el a különböző szervezetek és szolgáltató rendszerek közötti együttműködést, míg az interdiszciplinaritás, a különböző szakmák és szakmai tudások, stílusok és hátterek közötti kapcsolatokat hangsúlyozza. Ha megnézzük egy kategorizálást¹⁰, amely a katonai műveleteket taglalja, könnyen lehet rendészeti kapcsolódási pontokat is találni. *„A katonai erő komplex műveleti jellemzői alapján a katonai műveleteknek négy alapvető fajtáját különböztetjük meg: békeidőszaki katonai műveletek; háborús katonai műveletek; válságreagáló, más szóval nem háborús katonai műveletek; a felvonulás, amely nélkül a békeidőszaki, a háborús, illetve a válságreagáló (nem háborús) katonai műveletek végrehajtása elképzelhetetlen”.*

Következtetés? A hierarchikus-bürokratikus keretek közt működő, (kölségvetési) szervezetek, intézmények esetében a problémamegoldás feladatként történő megközelítése újratermelődő paradox helyzeteket teremt, amelyeket a szakmai igényesség érvényesítése során többek közt (új) tudományos elvek, módszerek fel-és elismerésével, igényével, alkalmazásával lehetne célszerű módon feloldani.

¹⁰ Szendy István: Hadiügy és hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017. 108. o.

5. A kompatibilitás dilemmái¹¹

A hierarchikus-bürokratikus szervezetek eredetileg funkcionális alapon lettek létrehozva, azonban mindegyikben dominál a feladatszemlélet, így működésükből fakadóan egyidejűleg kevés feladatra tudnak átfogó módon koncentrálni, és a feladatalapú gondolkodás miatt kénytelenek olyan ad hoc prioritásokat képezni, ami a funkcionális megközelítés mellőzésével (elvárt) statisztikai értékelést preferál, a valós összefüggések és gondok el/átfedésével.

Általános érvényűnek tekinthető, hogy a rendészeti, közigazgatási tevékenységek nem folyamatszempontúak szerint kerültek szabályozásra, sok esetben a szabályozások nem is kompatibilisek. A tudományos szintű vizsgálatok pedig pontosan ezeket az ellentmondásokat hozhatnák felszínre. (Egy tudományos módszertannal, tartalommal készült anyag nem mindig kompatibilis a hivatali/intézményi kommunikációs vagy munkameneti folyamatokkal.)

A tudományos munkák, azok eredményei elvileg eljutnak a katonai/rendészeti és közigazgatási vezetőkhez, döntéshozókhöz. Egy újabb paradoxonnal találjuk szembe magunkat, ha abból indulunk ki, hogy az intézmények/hivatalok komoly terveket készítenek, de ugyanakkor a napi tevékenységben a tervszerűség mellett/helyett az ad hoc megoldásokat és a kézi vezérést preferálják, ami az ötleteket, gyors megoldási javaslatokat többre értékeli az összefüggések taglalásánál. Ehhez „instant” tudományos támogatást várnak el, amivel a fentiek miatt nem mindig tudnak mit kezdeni. A tudományos kutatások eredményeinek döntéstartalommal való változtatása rendszerint „nem fér bele” a döntés-előkészítési folyamatba, legfeljebb „utólagos igazoláshoz” használható fel, akkor is érdekmotivációs alapon.

Statisztikailag is igazolható, hogy a katonai és a rendészeti, biztonsági területtel kapcsolatos tudományos munkák, értekezések jelentős része nem a „normál helyzettel” foglalkozik, ha mégis, akkor ez rendszerint valamilyen összehasonlítás, modellbemutató. A nem normálállapotra készült következtetések alkalmazása már önmagában is megkérdőjelezhető normál helyzetben. A normálhelyzettel való tudományos foglalkozás „nem kívánatos” tevékenység, mert a szakmai hozzáállás szerint minden „le van szabályozva”, az „úgy jó, ahogy van”, tehát nem fűződik érdeklődés a vizsgálódáshoz.

Eléggé anakronisztikus, ha a rendészetben/közigazgatásban harcról beszélünk, ez normál esetben a katonák dolga. Maga a katonai gondolkodásmód, módszertan a normálhelyzettől eltérő esetekben hatékony (is) lehet, de pl. a parancsnoki munkasorrend és egyéb katonai vonatkozású elemek indokolatlan rendszeresítése a meglévő szakmai folyamatok torzítását idézheti elő. Így pl. békefenntartás és a napi rendészeti tevékenység összehasonlítása izgalmas feladat lehet, de a napi rendészeti tevékenységbe történő beemlése már kérdéseket vet fel.

A rész és egész viszonyrendszeréhez kapcsolódik a rendőrség és a rendészet viszonyának az értelmezése is. A tudományos munkákban sok esetben a rendőri tevékenység és a rendészeti tevékenység közé egyenlőségjel kerül. Ez a rendészet és a rendőrség vonatkozásban az összefüggések, így a kapcsolódó következmények ellentmondásait eredményezi.

¹¹ Részletesen: Teke András: Instant tudomány? Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. Pécs, 2016. 91-96. o.

Gyakorlat, hogy katonai/rendészeti/közigazgatási vonatkozású tudományos írásokba egyszerűen beemelésre kerülnek a szakmai tevékenység során készült jelentések, beszámolók, elemzések részei mintegy a tudományosság megalapozása céljából, ezzel quasi egyenlőségjelet téve a szakmai és tudományos munkák közé, holott azok módszertana és követelményrendszere eltérő. A különböző funkcionális tevékenységek speciális szakértelmet és módszertant igényelnek. Ezek ismerete és a megfelelő feltételek biztosítása nélkül nem várható el releváns eredmény. Egy „megrendelésre készült”, kiváló elméleti háttérű, de nem szakmai módszertant alkalmazó anyag nem tudja betölteni a funkcióját, mint a szakmaiságot tükröző, de nem kompatibilis módszertant alkalmazó megközelítés sem. A funkcionalitás, a probléma-megoldás és kompatibilitás alap-megközelítésként is sok kérdést vethet fel. Az aktuálpolitikán túl a paradigmátikus szemléleti dominancia is érvényesül, ami némileg szembe megy az integrált/ komplex katonai/rendészeti gondolkodással, áthelyezi a súlypontokat és a politikai igény-kielégítést preferálja.

6. Befejezés

Képzeljünk egy festményt a Braille dombornyomásról Braille-írással! „Az írás ez esetben annyit tesz: „Ne éj hozzá!”, habár ez az egyetlen módja az elolvasásának. Elbűvölő paradoxon, és egyben nagyszerű példája annak, hogyan gondolkozzunk fordítva.”¹² A fenti gondolatok az elmúlt öt-hat év katonai/rendészeti történései, a megoldások jellege kapcsán (is) merültek fel. Elvi megközelítésről van szó, amelyet célszerű tudományos, szakmai, szervezeti, taktikai és operatív szinteken is megfelelő kontextusba helyezni. Ez a dolog nehezebb része, mert ettől kezdve a befogadási, adaptálási készségről van szó, ami a paradigmák erőpróbáját is jelenti. Az alapkutatásokon túl jutva már az alkalmazott kutatásokon lenne a hangsúly...

¹² Paul Arden: i.m. 15. o.